

MİSAFİRPERVERLİK VE 19. YÜZYIL OSMANLI DİPLOMASİSİ: 1848/49 MACAR MÜLTECİLER MESELESİ

(Hospitality and 19th Century Ottoman Diplomacy: 1848/49 Hungarian Refugees Question)

Cansu ÇELENK JAHANGİRİ¹

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Submission Date: 13.02.2025

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 15.06.2025

Doi: 10.53507/akademikdusunce.1639480.

ÖZ

1848 bağımsızlık hareketleri, Rusya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorluğu’nu neredeyse savaşın eşiğine taşımış ve bu süreçte Macar Mültecilerin Osmanlı İmparatorluğuna sığınmış olması, büyük bir diplomatik krize sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya ve Rusya’nın ortaya koyduğu baskılara rağmen topraklarında bulunan mültecilerin iade taleplerini kabul etmemiştir. Bu doğrultuda, mültecilerin topraklarına girmiş olmalarıyla birlikte ortaya çıkan kriz ve sonrasında sergilediği diplomasi, Osmanlı İmparatorluğu’nun uluslararası sorunlar karşısında ortaya koyduğu tavrın geçirdiği dönüşümü göstermesi açısından önem teşkil etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Osmanlı İmparatorluğu’nun yürütmüş olduğu diplomasiyi inceleyerek, Derrida ve Kant’ın misafirperverlik kavramı için yapmış oldukları tanımlamalar ile değerlendirmeye çalışmak ve uluslararası alana yansımalarını ele almaktır. Çalışma sırasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun mültecilere kapılarını açması ve yardım eli uzatması altında yatan nedenler incelenmiştir. Bu nedenler doğrultusunda uluslararası düzeyde ortaya koyduğu yaklaşımın, Derrida ve Kant’ın misafirperverlik tanımlamalarına karşılık gelip gelmediği analiz edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın misafirperverliğin 1848/49 Macar Mülteciler Meselesi örneğinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun yürüttüğü faaliyetler üzerinden analizini yapma amacı taşıması, arşiv taramalarından ziyade, arşiv taramalarını içinde bulunduran çalışmalar dahil olmak üzere “mülteciler meselesini” ele alan önceki çalışmalara yönelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Misafirperverlik, Diplomasi, Osmanlı, Macaristan, Mülteci.

ABSTRACT

Revolution movement of 1848 was one of the most echoing events of the 19th century, especially in Europe. In this process, which almost brought the Russian, Austrian and Ottoman Empires to the brink of war, asylum of Hungarian refugees to the Ottoman Empire caused a major diplomatic crisis. This crisis is called “the question of refugees.” Despite all the external pressures of Austria and Russia, the Ottoman Empire refused the extradition of refugees in her territory. Accordingly, Ottoman diplomacy was important in terms of showing that it has evolved as a soft power in the international area with this crisis which emerged during and after the refugees entered the lands of the Ottoman Empire. The aim of this study is to examine the diplomacy carried out by the Ottoman Empire during the refugee question and also try to evaluate it with the concept of hospitality and its reflections on the international field. During the study, the reasons behind the opening the doors and extending a helping hand of the Ottoman Empire to refugees are investigated. For this reason, it has been tried to analyze whether the approach put forward by international level corresponds to the definitions of hospitality enounced by Derrida and Kant. Therefore, the purpose of the study analyzing the concept of hospitality through the activities carried out by the Ottoman Empire in the case of 1848/49 Hungarian Refugee Question has directed previous studies dealing with “the question of refugees” including books, research papers and a thesis involving archive documents; rather researching into archive documents directly.

Keywords: Hospitality, Diplomacy, Ottoman, Hungary, Refugees.

¹ Doktor Adayı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, cansucelenk@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2552-7699.

***Atıf/Cite:** Çelenk Jahangiri, C. (2025). Misafirperverlik ve 19. Yüzyıl Osmanlı Diplomasisi: 1848/49 Macar Mülteciler Meselesi. *Akademik Düşünce Dergisi*, 11, 41-65, Doi: 10.53507/akademikdusunce.1639480.

Giriş

1789 Fransız İhtilali, 19. yüzyılda tüm Avrupa'yı etkisi altına alacak siyasi olayların temelini atmıştır. En önemli siyasi gelişmelerden biri, Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı yeni prensiplerin aksine; Rusya, Avusturya-Macaristan, Prusya ve İngiltere'den oluşan "Dörtlü İttifak"ın 1815 yılında Viyana Kongresi'nde krallıkların lehine "Avrupa Ahengi"ni inşa ederek yeni bir statü kurmaları olmuştur (Uçarol, 2019: 129-133). Ancak, monark karşıtı özgürlükçü ayaklanmaların önünü kesmek amacıyla alınan kararlar ve statükocu düzen özgürlük taleplerini arttırmış, 1830 ve 1848 İhtilal Hareketlerine zemin hazırlamıştır (Uçarol, 2019: 133). Öncelikle, 1815-1830 yılları arasında sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerin çatısı altında, liberal taleplerle 1830 İhtilalleri ortaya çıkmıştır (Armaoğlu, 2017: 128-131; Uçarol, 2019: 139). Daha sonra taleplerin karşılanmaması², liberal görüşün anayasa, seçim hakkı ve ifade özgürlüğü söylemleriyle daha da dikkat çekmeye başlaması (Armaoğlu, 2017: 127; Feyzioğlu, 2006: 51; Gümüş, 2007: 10), işçi sınıfının mücadelesi ve milliyetçi etkinin hızla artmasıyla Avrupa tarihinde derin bir iz bırakan 1848 İhtilalleri yaşanmıştır (Hobsbawn, 2016: 123-160). İhtilallerle birlikte mutlak monarşinin varlığını kolaylıkla sürdüremeyeceğinin anlaşıldığı "ulusların bağımsızlığı" fikrinin etkisinde 1830-1848 yılları, monarşilerin varlığını sürdürdüğü, ancak demokratik adımların atılmaya başlandığı bir dönem olmuştur (Uçarol, 2019: 138).

Bu ihtilal dönemlerinden oldukça etkilenen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda meydana gelen ayaklanmalar, Osmanlı İmparatorluğu'nu da etki alanına dahil etmiştir. Alınan tedbirlere rağmen, 1848/49 İhtilalleri "Macar / Avusturyalı Mülteciler Meselesi" (Kurat, 1967: 450-459) olarak tarihe yansımıştır. İhtilaller, biri Viyana'da, birçok ülkede olduğu gibi liberal ve sosyalist nitelikler üzerine temellenen; diğeri Macaristan'da, bağımsızlık için milliyetçi taleplerle gerçekleşen ikili bir süreçtir (Armaoğlu, 2017: 163, 167; Uçarol, 2019: 142-143).

Macaristan'da meydana gelen ayaklanmalar, coğrafi konumun etkisiyle gelişmeleri yakından takip eden Osmanlı'yı zor bir durumla karşı karşıya bırakmıştır. Ancak, Osmanlı'nın Macar halkına verdiği destek ve topraklarına sığınan mültecileri geri vermeme kararlılığıyla Avrupa'da oluşturduğu kamuoyu sayesinde Rusya ve Avusturya ile girdiği diplomasi mücadelesinde İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin desteğini almış olması dikkat çekicidir.

Bu bağlamda, Avrupa'yı derinden sarsan 1848/49 İhtilal Hareketlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nda nasıl bir etki yarattığı, mültecilerin Osmanlı'ya sığınma sürecinde yaşanan diplomatik mücadele, sergilenen tutum ve davranışların nedenleri, Kant'ın "misafirperverlik

²1830 İhtilalleri Fransa, Belçika ve İspanya'da liberal görüşün zaferi ile sonuçlanmıştır. Fakat, birçok ülkeyi derinden etkilemiş olsa dahi Belçika dışındaki yerlerde sert tedbirlerle karşılaşılan bağımsızlık hareketleri başarı sağlayamamıştır (Uçarol, 2019: 138).

hukuku/koşullu misafirperverlik” düşüncesi ile Levinas’ın etkisinde Derrida’nın “misafirperverlik etiği/koşulsuz misafirperverlik” düşüncesi üzerinden ortaya konulan misafirperverlik kavramıyla irdelenmiştir. Bu meseleyle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu’nun diplomasiye bakışının değişimi, yürüttüğü faaliyetlerin dönüşümü ve uluslararası alanda uyguladığı politikaların nasıl algılandığı üzerinde durulmuştur.

1. Misafirperverlik ve 19. Yüzyıl Osmanlı Diplomasisi

Zorunlu sebeplerle ülkelerini terk ederek göç etmek durumunda kalanlara uluslararası normların tanıdığı haklar ve bu göçlere maruz kalan ülkelerin sorumlulukları uluslararası alandaki tartışma konularıdır. Tarihsel olarak, ulus-devlet kavramı ve modernleşme ile birlikte “misafirperverlik” siyasal bir boyut kazanarak bu tartışmaların önemli bir kavramı haline gelmiştir (Frieze, 2010: 326-327). Bu doğrultuda, Immanuel Kant’ın en önemli eserlerden biri olan, barışın tesis edilmesi ve kalıcılığının ilkelerini ortaya koyduğu “Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme” adlı eserinde, “dünya vatandaşlığı (kozmpolitizm)” ve “evrensel misafirperverlik” kavramları ön plana çıkmıştır (Cesim, 2019: 10, 21). Kant, kalıcı barışın sağlanabilmesi için devletlerin yönetim biçiminin cumhuriyet olması gerekliliğini, hür devletlerin oluşturduğu federasyona dayalı bir devletler hukuku sistemini ve evrensel misafirperverlik koşullarıyla sınırlandırılan bir dünya vatandaşlığı hukukunu ortaya koyarak evrensel misafirperverlik kavramının tanımını yapmıştır (Kant, 1960: 18,26; Tunç, 2010: 482-483).

Kavramın tanımlaması yapılırken, insani değerlerden ziyade misafirlik/konukluk, bir başka ülkenin toprağında bulunan yabancıya düşman gözüyle bakılmaması olarak ifade edilir (Cesim, 2019: 10). Yabancıya tehlikeli görülmemesi hakkıdır. Yabancıya bulunduğu ülke, geri gönderilmesi halinde herhangi bir zorlukla karşılaşmayacağına kanaat getirirse, geri gönderme hakkına sahiptir. Aksi durumda, barışçıl koşullarda varlığını sürdürdüğü süreçte yabancıya düşman muamelesi yapılamaz. Ancak bu durum, bir “kalma/sürekli ikamet hakkı” değildir; Kant’ın dünya yüzeyinin ortak mülkiyet ilkesi gereği, barışçıl taleplerle belli bir toprağın kaynağından yararlanma hakkından doğan “ziyaret hakkı/geçici ikamet hakkı”dır. Kant, misafirperverliği bir “insan hakkı” olarak görür (Derrida, 2000: 3-5 ve 2012: 11).

Kant, dünyanın yuvarlaklığı üzerinden evrensel misafirperverliği koşullandırır. Dünyanın sahip olduğu şekil, sınırsız dağılıma engel olmakta, bir arada yaşamayı, hoş görmeyi zorunlu kılmaktadır. Sonsuz olmayan yuvarlak dünya, ulus ötesi ilişkileri ve insanların karşılaşmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Tunç, 2010: 483). Bu doğrultuda Kant, kaynakların kullanımı için insanların bir araya gelme hakkını kamusal bir zemine oturtmuştur (Direk, 2005: 40, 47). Sınırların dışından gelecek olanların kabulü “koşulsuz” mümkün olmayacaktır. Bu koşulların

işleyişini devletler ve kurumları sağlayacaktır (Direk, 2005: 193). Bu gerekçelerle Kant, misafirperverliği “geçici ikamet hakkı” olarak görmektedir (Cesim, 2019: 11). Çünkü, “sürekli ikamet” bir “hak” olmaktan ziyade, yabancıyı ev halkının bir üyesi haline getirebilecek bir sözleşmenin sağladığı imtiyazdır (Benhabib, 2014: 48).

Jacques Derrida’ya göre, misafirperverliğin bir insan sevgisi olarak değil, bir “hak” olarak ifade bulması, kavrama yasalarla düzenlenmesi gereken bir zorunluluk ve hukuksal boyut kazandırmaktadır (Derrida, 2012: 9). “Geçici ikamet hakkı”nın reddedilemeyeceğinin ve barışçıl koşullarda varlığını sürdüren sığınmacıya düşman muamelesi yapılamayacağını ifade edilmesi, misafirperverlik kavramına ahlaki bir boyut kazandırıyor olmasının yanında başka bir ülkeye sığınmak durumunda kalanların düşman olarak görülmesini ve insanlık dışı muamelelere maruz kalmalarını engellemek adına bir “hak” olarak ele alınması hukuki bir temel sağlamaktadır (Cesim, 2019: 10-11). Ancak, bu yasal hak, yabancının yerleşmiş olduğu ülkedeki ulusun ve kültürün düzen ve kurallarını benimsediği, saygı duyduğu ve dilini öğrendiği ölçüde hoş karşılanabilir. Dolayısıyla, ev sahipleri ile misafirler arasında ilişki kurulması belirli koşullara dayandırılır (Yeğenoğlu, 2016: 10). Kant’a göre; “sığınma hakkı” insan özgürlüğüne dayanan gerçek bir “hak” olmaktan ziyade gönülsüz bir yabancılıktır ve kabulü koşullara dayandırılmıştır (Tunç, 2010: 485).

Derrida ise, sınırların herkese “koşulsuz” açılması gerektiğini ifade eden misafirperverlik anlayışını, hukuksal boyutu ile değil, Emmanuel Levinas’ın misafirperverlik etiği anlayışından yola çıkarak geliştirmiştir. Etik kavramının açılımı “sorumluluk etiği” üzerinden yapılır. Kişi üzerindeki “ben” kavramı, “öteki”ne duyulan sorumlulukta ifadesini bulur (Çırakman, 2000: 180). “Ben” ve “öteki” zıtlık içerisinde ele alınmamış, kişinin kendisini gerçekleştirme, “öteki” için duyduğu sorumluluğa bağlı kılınmıştır. Ortaya çıkan koşulsuz sorumluluk, ev sahibi ve yabancı arasındaki ilişkiyi “koşulsuz misafirperverliğe” dönüştürür (Gültekin, 2014: 20). Bir yabancının sınırsız sorumlulukla evde ağırlanması, ev sahibinin hakimiyetini sona erdirir ve mülksüzleşme olarak karşımıza çıkar (Bernoskoni, 2011: 113). Böylece, etik misafirperverlik yasalaştırılamamaktadır. Yasalaştırmada sınırlama söz konusudur.

Ev sahibi olmanın kabulüyle misafirperverliğin bir yasaya dönüştürülmesi, kendini bir sınıra ve çelişkiye tabi tutar, kendi kendini yapı-söküme uğratan bir kavramdır. Bir tarafın ev sahibi, diğer tarafın yabancı olarak görülmesi aşılması zor bir “eşik” yaratır. Çünkü, belirli şartlar ile kabul edilen bir haktır. Misafirperverlik, ev sahibi ve yabancı arasına her zaman mesafe koyar. Kendi içindeki çelişikle ev sahibi bir ölçüde eşğin geçilmesine izin verir; belirli ölçülerde de yasaklar (Derrida, 2012: 20). Diğer bir ifade ile eşik, yabancının kabul görmesi için uymak zorunda olduğu kurallar ve yükümlülüklerdir. Ev sahibi, misafiri kendi sınırlarında

ve kimliğinde, hakimiyetini kabul etmesi şartıyla konuk eder (Westmorland, 2008: 2). Misafiri kabul etmeden önce kimliğini belirler ve bir zararı dokunmayacağını algıladığı ölçüde hiçbir zaman tam olarak geçemeyecekleri eşiğe misafiri yaklaştırır. Ev sahibinin konumlandığı yerde, uygun gördüğü süre kadar onun kurallarına tabi kalarak varlık gösterebilirler. Derrida'ya göre, bu “koşullu misafirperverlik” durumu misafire karşı gösterilen ilk şiddettir (Güngör, 2015: 136-137). Bu doğrultuda Derrida, Kant'ın misafirperverliğin yasa tarafından belirlenen bir konu olduğu fikrine karşı çıkar.

Derrida'ya göre; misafirperverlik, yabancıyı kimlik sorgulamasız ve hakkında hiçbir şey bilmeden koşulsuz kabul etmektir (Naas, 2006: 239). Dolayısıyla, “koşullu misafirperverliğin” bir davet, “koşulsuz misafirperverliğin” ise öngörülmemiş bir ziyaret niteliğinde olduğu ifade edilebilir (Direk, 2005: 212; Tok, 2019: 161). Gerçek misafirperverliğin davetsiz ziyaretçiye gösterilen içten gelen bir karşılama da kendisini göstereceğini, davet eden kişinin sunduğu samimiyetin karşılama ya hazır olduğu için misafirperverlik olarak adlandırılmayacağını ifade ederek, davet ve misafirperverlik arasındaki çelişkiyi ortaya koyar ve “koşulsuz misafirperverlik” kavramını öne sürer (Tok, 2019: 161).

Misafirperverlik kavramının hukuksal boyutuna eleştiri getiren diğer bir isim Robin May Schott, bu şekilde hak olarak tanımlanan misafirperverliğin negatif anlam taşıdığını ifade eder (Schott, 2009; aktaran Tok, 2019: 160). Heidrun Frieze ise; misafirperverlik kavramını gerilim kavramıyla ilişkilendirerek misafir ve düşman olmak üzere iki boyutu ile ele alır; karşıt konumlar arasında var olan ve öteki olmaktan kaynaklanan bir gerilim yarattığını, aynı zamanda misafir eden ve misafir arasında sosyal bir bağa sebep olduğunu ifade eder (Frieze, 2009; aktaran Tok, 2019: 160)

Michel Naas, Derrida'nın koşulsuz olarak bir ülkeye kabul edilen kişilerin yarar mı zarar mı getireceklerinin bilginiz dışında olduğu ve öyle de kalması gerektiği fikrinin risk taşıdığını ifade eder (Naas, 2006: 246). Naas'a göre, bir ülkeyi farklılığa ve bilinmezliğe açmayı kabul eden “koşulsuz misafirperverlik”, yabancı ve ev sahibinin birbirlerine karşı konumlanmayacaklarını ve misafirperverliğin düşmanlığa dönüşmeyeceğini garanti eden bir yasal sınırın olmaması, ev sahibinin sınırlarını korumaya ve kimliğini dayatmaya yönelik davranışa yönelmesine sebep olabilir (Naas, 2006: 240). Fakat Derrida, yabancının kurtarılabilme ya da geldiği yeri zora sokabilme ihtimallerini göz önüne alarak deneyime önem verir; kavranamaz olanı ve bilinmezliği hesaba katmaya çalışır (Direk, 2005: 186, 212; Naas, 2006: 240).

Uluslararası alanda misafirperverliğin yürütücülüğünü üstlenen diplomasi; dış politikada ilişkilerin barışçıl yollarla sürdürülmesini sağlayan ve siyasi etki aracı olarak kullanılan bir

kavramdır (Dağ, 2004: 146). Harold Nicolson, diplomasinin tanımını, dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayırmaktadır: Dar anlamıyla diploması, dış temsilcilikler ve diplomatlar aracılığıyla gerçekleştirilen aktif görüşme, haberleşme ve anlaşmalar süreciyken; geniş anlamıyla, bir devletin dış politikada siyasi etki aracı olarak kullandığı yöntem ve teknikleri ifade eder (Gönlübol, 1993: 116; Sönmezoğlu, 2000: 323). Geniş anlamda diploması, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler aracılığıyla yürütülmektedir.

Ernest Satow’a göre ise diploması, barışçıl yollarla ilişkilerin yürütülmesinde devletlerin politik zekâları ve inceliklerini ortaya koydukları girişimlerdir (Tuncer, 2006; aktaran Kodaman ve Akçay, 2010: 76). Diğer bir ifade ile, hükümdarların, sadrazamların, başkanların, cumhurbaşkanlarının, dışişleri bakanlarının ve kabinelerin eylemlerini okuduğumuz Uluslararası İlişkiler Tarihi’dir (Kodaman ve Akçay, 2010: 76).

Genel hatlarıyla diploması, devletler arasında işbirliği yapmak ve var olan sorunları sert güç unsurlarını kullanmadan çözümlmek için kullanılan bir araçtır. Bu araç sayesinde; iletişim, pazarlık, farklılıkların sorun olmaktan çıkması, uyum sağlama, devletlerin birbirini etkilemesi ve ittifakların kurulması gibi yollar açılır (Griffiths vd., 2013: 23).

Devletler arasındaki ilişkilerin, zaman içerisinde elçi, konsolos ve ateşe gibi sıfatlara sahip diplomatlar aracılığıyla yürütülmeye başlaması, diplomasiyi kurumsal bir yapıya büründürmüştür. Kurumsallaşan yapı, başka bir devlette, uluslararası kurum ve toplantılarda devletini temsil etme sanatı ve karar yapıcılarının iş birliği yaptıkları veya anlaşmazlığa düştükleri konularda karşılıklı görüşlerin iletilmesi süreci ve anlaşmalar bütünüdür (Kissinger, 1994: 123-125).

Çalışmanın belirlenen sınırları açısından diplomasinin kökeni ve gelişim sürecine girmeden verilen tanımlamalar sonrasında, konumuzun tarihsel sınırı da dikkate alındığında 19. yüzyıl Osmanlı diplomasisine değinmek yerinde olacaktır.

Askeri ve ekonomik gücüyle istediğini elde edebilen bir devlet geleneğine sahip olan Osmanlı İmparatorluğu’nda savaş, diplomasinin bir parçasıydı. Dolayısıyla, tarihsel olarak genel anlamda diploması daha az etkili bir araç olmuştur (Savaş, 2007: 19). Ancak, askeri gelişmelere ayak uyduramadığı için zayıflamaya başladığı ve topraklarını kaybetmeye başladığı dönemde, içeride ve dışarıda denge politikası izlemeye başlamış ve askeri araçların yerini diploması almıştır (Davidson, 2000: 449-460; Sander, 2003: 154).

Osmanlı’da Tımar Sistemi’nin artık işleyememesi, kaybedilen savaşlar, ganimet yoksunluğu ve hazinenin boşalmasıyla, vergilerin toplanması görevinin “mültezim” olarak adlandırılan üçüncü kişilere verildiği, toplanılan vergi ve devlete ödenen bedel arasındaki farkın mültezimin kârı olarak belirlendiği İltizam Sistemi’ne geçilmiştir (Kodaman ve Akçay, 2010:

84). Ancak, mültezimlerin kârlarını arttırmak için daha fazla vergi toplayarak halkın üzerindeki baskıyı arttırmasıyla, devlet çareyi mültezimler karşısında halkı koruyan “ayan” adı verilen kişilerin denetiminde bulmuştur. Fakat, zamanla ayanların mültezimlerle birlik olması, merkezi otoritenin yıpranmasını istemeyen Osmanlı İmparatorluğu’nu ayanlarla anlaşma yoluna itmiş ve 1808 yılında Sened-i İttifak imzalanmıştır (Ortaylı, 2008: 26-29; Timur, 2001: 210-222).

Diğer taraftan, 1831-1841 yılları arasındaki Mehmet Ali Paşa İsyanı ile Osmanlı İmparatorluğu ilk defa bir iç meselesinden dolayı batılı ülkelerden yardım istemiştir (Kutluoğlu, 1999: 80). Diplomasi, eski askeri ve ekonomik gücünden yoksun Osmanlı’da etkin bir konuma gelmeye başlamıştır. 1856 Islahat Fermanı’yla “Avrupa Devletler Sistemi”ne kabul edilen Osmanlı’da diplomasi gelişmeye devam etmiştir¹ (Girgin, 1994: 12; Yurdusev, 1999: 137). Tercüme Büroları yanında, 1829 yılında başlayan Yunan İsyanları sebebiyle ara verilen ikamet elçiliklerinin yeniden faaliyete geçirilmesi sağlanmış ve modern anlamda Osmanlı Kabine Sistemi’ne geçilerek 1836 yılında Reisülküttaplık kurumu yerine Hariciye Nezareti kurulmuştur (Yalçinkaya, 2003: 437, Sander, 2003: 156). Böylece, 1832 yılından beri Reisülküttaplık yapan Mehmet Akif Efendi, Hariciye Nazırı ünvanını alan ilk devlet adamı olmuştur. Daha sonra, 1834’te Paris ve Londra Büyükelçisi olan, 1839 Tanzimat Fermanı’nı hazırlayan, Osmanlı dış politikasını ve diplomasisini çağdaşlaştıran Mustafa Reşit Paşa, 1837’de Hariciye Nazırı olarak atanmıştır (Yalçinkaya, 2003: 438).

Bu noktada değinilmesi gereken önemli bir husus, 19. yüzyılda uluslararası diplomasinin merkezine yerleşen “Şark Meselesi”nin ortaya çıkışıdır (Yalçinkaya, 2003: 436). Ticari menfaatleri sebebiyle Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü destekleyen İngiltere, Fransa ve Prusya ile Osmanlı’nın topraklarını işgal etmeyi hedefleyen Rusya ve Avusturya arasındaki anlaşmazlıktan doğan bu meselede Osmanlı İmparatorluğu, büyük güçlerin anlaşmazlıklarından yararlanmayı bilmiş, bazı koşullarda dış politikada etkin gücünü arttırmıştır (Yalçinkaya, 2003: 436-437). Dış politikasında derin ve köklü değişiklikler yaparak diplomasiyi zorunlu bir araç haline getiren Osmanlı, varlığını sürdürebilmek için uluslararası ilişkilerde denge politikasını benimsemiştir (Sander, 2003: 153-161).

Bu çalışmada görüleceği üzere, misafirperverliğin, Osmanlı İmparatorluğu’nun dış politikasında Macar mülteciler meselesine dair diğer devletlerle düştüğü anlaşmazlıklarda bir denge unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı, bir devlet geleneği olarak kendisine sığınma talebinde bulunanlara etnik, mezhepsel ve dini benzerlik veya farklılıklarına bakmadan

¹ III. Selim Dönemi’nde (1789-1807) geliştirilmeye çalışılan daimi elçilik sistemi eğitim ve üslup açısından alt yapıdan yoksundu; ancak 1848 İhtilallerinin yaşandığı dönemde diplomasinin işleyişi ve düzenli bilgi akışının sağlanabilmesi için gerekli mekanizmalar iyi bir seviyeye ulaşmıştır (Düzcü, 2016: 56).

her koşulda kapılarını açmış ve bu gelenekle “herkese karşı misafirperverlik” anlayışına yakın durmuştur.² Fakat, Osmanlı’nın bu meselede ortaya koymuş olduğu misafirperverliğin, içinde bulunduğu döneme ve ekonomik ve siyasi olarak sahip olduğu güç koşullara göre yumuşak güç aracı olarak kullanılması ve sığınmacıların içerisinde yer alan askeri ve siyasi kişiliklerin varlığı nedeniyle “koşullu misafirperverlik” tanımında karşılık bulduğu görülmektedir.

2. 1848/49 Macar Bağımsızlık Hareketi ve Sonuçları

1815 Viyana Kongresi’nde alınan kararlar, 1830 yılında başlayan reform hareketlerine zemin hazırlamış, statükocu düzen sosyal ve siyasal bakımdan değişimlere uğrayarak 1848 İhtilal Hareketlerine sebep olmuştur (Namal, 2009: 43). Fransız İhtilali’nin etkin söylemleri ve Napolyon’un yayılmacı politikaları Batı Avrupa’da liberal hareketleri ortaya çıkarmış ve özellikle mevcut çok uluslu yapılarından dolayı ihtilal fikirlerine karşı duran Rusya ve Avusturya-Macaristan’ı oldukça etkilemiştir (Düzcü, 2016: 52).

Waterloo Savaşı’nda Napolyon’un mağlubiyetinden sonra Rusya, Avusturya-Macaristan, Prusya ve İngiltere’nin meydana getirdiği “Dörtlü İttifak”, “Avrupa Ahengi”ni kurarak yeni bir statü tesis etmişlerdir (Düzcü, 2016: 52; Uçarol, 2019: 129-133). Yeni statükonun³ yürütücüsü Avusturya-Macaristan’ın o dönem dışişleri bakanı konumunda olan Metternich başkanlığında toplanan bir dizi kongre sonrası, monarşilerin varlığını sürdürebilmesi için 1819’da Almanya’da, 1820’de İspanya ve İtalya’daki mutlakiyet karşıtı liberal hareketler bastırılmıştır (Düzcü, 2016: 52). Ancak, liberal hareketlerin önüne geçilememiştir. 1848’de Fransa’da başlayan ayaklanmalar, kısa sürede örgütlenmemiş hareketler olarak karşımıza çıksa da bir domino etkisi gibi (Lee, 2002: 71-74) Avrupa Kıtası’na yayılmış; İtalya, Hollanda, İspanya ve Avusturya-Macaristan’da oldukça etkili olmuştur (Namal, 2009: 44). Macar Ayaklanmalarının diğer azınlıkları harekete geçirmeye başlamasıyla, 1821 yılından itibaren başbakan olarak varlığını sürdüren Metternich’in mutlakiyetçi yönetimi (Uçarol, 2019: 142) Habsburg İmparatoru tarafından feda edilmiştir (Turan, 2015: 368). 19. yüzyıla girilmesiyle birlikte oluşmaya başlayan, bir manada “Macar Aydınlanması” olan bağımsızlık fikri, 1830’da başlayıp 1848’e kadar yayılan bağımsızlık mücadelelerinin ateşini yakmıştır (Fador, 2002: 43).

² Osmanlı İmparatorluğu, gücünü muhafaza ettiği dönemlerde fethettiği yerlere rıza veya sürgün yoluyla nüfus kaydırırken, 18. yüzyıldan başlamak üzere, özellikle de 19. yüzyılın ilk yarısında dışarıdan içeriye doğru göç almaya başlamıştır. 19. yüzyılda Macar Mülteciler Meselesinden sonra yaşanan örnek verebileceğimiz diğer göç hareketleri, Kırım ve Kafkasya’dan göç hareketleridir. 1853-1856 Osmanlı-Rus Kırım Savaşı ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Kırım ve Kafkasya’dan Osmanlı’ya Tatar, Çerkez ve Çeçen gruplar başta olmak üzere 3 milyona yakın göç hareketleri olmuştur (Tepekaya, 2006: 463). Diğer taraftan, Macar Mülteciler Meselesinin Kırım Savaşı öncesinde Rusya’nın da içinde yer aldığı siyasi olarak oldukça riskli bir mesele olduğuna değinmek yerinde olacaktır (Hetnal 1986; aktaran Gümüş, 2007: 48).

³ “Metternich Sistemi” veya “Viyana Sistemi” olarak adlandırılan yeni statükonun yaşandığı 19. yüzyılın ilk yarısı, Avusturya-Macaristan’ın 1809-1821 yılları arasında dış işleri bakanı olarak görev yapan, 1821’de görevini başbakan olarak devam ettirmeye başlayan Metternich’in Avrupa’nın siyasal hakimliği rolüne ithafen “Metternich Çağı” olarak tanımlanır (Tuncer, 1996: 35).

Bir Orta Avrupa ülkesi olarak Macaristan, 16. yüzyılda Osmanlı ve Habsburg gibi iki büyük imparatorluk arasında sıkışıp kalmış; ülkenin ortası ve doğusu Osmanlıların, batısı Habsburgların kontrolü altında bağımsızlığını kaybetmiştir (Fador, 2002: 43). İki asır boyunca devam eden Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki savaşların sonunda Osmanlı, Macaristan topraklarından çıkarıldıktan sonra, Habsburg İmparatorluğu ülkenin kontrolünü ele geçirmiştir (Geniş, 2018: 115). Ancak, Macaristan görünüşte de olsa daha önceki haklarından birçoğunu muhafaza ederek farklı bir statüye sahip olabilmıştır. Feodal meclis yasa çıkarabilmiş, bu yasalara göre ülke yönetilmiştir. Fakat, ekonomi, savunma ve dış politikayı ilgilendiren kararlar Viyana'daki kurumlar tarafından alınmıştır (Fador, 2002: 43).

19. yüzyıla kadar Habsburg himayesindeki Macaristan için uygulanan politikalar herhangi bir sorun teşkil etmemiştir. Ancak, Macaristan büyük oranda tarımla geçimini sağlayan, sanayisi gelişmemiş, sermaye ve mülkiyet hakkından yoksun bir ülke olmuştur (Fador, 2002: 44). Viyana yönetimi, Napolyon Savaşları ve Fransız İhtilali'nin etkisiyle toplumsal modernizasyon önünde engel oluşturan ve gittikçe sertleşen, Macar Feodal Meclisi'nin toplanmasını ve Macar endüstrisinin gelişimini engelleyen politikalar üretmiştir (Fador, 2002: 44). Dolayısıyla, ekonomik ve toplumsal olarak modernizasyonun gerekli gören, Macar halkının geri kalmışlığından endişe ve üzüntü duyan kesimler ortaya çıkmıştır.⁴

1830 ve 1848 İhtilallerinde Modern Macaristan'ın kurulması için çabalayan iki önemli isim Kont Istvan Szénchenyi ve Lajos Kossuth'tur (Duran ve Köse, 2017: 294; Fador, 2002: 46). İhtilaller sırasında önderlik eden bu iki şahsın ortak noktaları olsa da reform sürecinde izlenecek yol konusunda fikir ayrılıkları olmuştur. Szénchenyi, çiftlik sahiplerine kredi imkânı sağlanmadığı için gelişemediklerinden söz etmiş, çiftliklerin serbestçe satılıp alınabilmesiyle kapitalist ilişkilerin yaratılması gerekliliğini savunmuş, köylülere kanun önünde eşitlik ve mülkiyet hakkından bahsederek, vergilendirmeden muaf tutulan soyluların vergilendirmeye dahil edilmesi gerektiğini dile getirmiştir (Fador, 2002: 45). Ülkenin savunmasının güvence altında olması gerekliliğinden hareketle, dönüşümün aşamalı olarak Habsburg İmparatorluğu'ndan kopmadan gerçekleştirilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir (Fador, 2002: 45, 46).

Bu dönemde liberal kesim, serfleri Macar toplumunun bir parçası olarak değerlendirip, sivil haklardan yararlanmaları gerekliliğini öne sürünce, imparatorluğun dağılmasından endişe ettikleri için Habsburglar, modernizasyon önünde şiddetle karşı durmuşlardır. Karşı duruşa

⁴1848 yılında Avrupa'da ortaya çıkan ayaklanmalar temelde, burjuva sınıfının aristokrat sınıfından hak talep etmesiyle başlamıştır. Fakat sınıfsal gerekçeler de sebep teşkil etmekle birlikte, Macaristan'da meydana gelen mücadele sınıfsal yapıdan çok, milliyetçi bir ayaklanmadır. Asıl hedef, tam bağımsız Macaristan'dır; yani Avrupa'da genel itibarıyla sınıfsal bir amaç taşıyan mücadeleler, Macaristan'da milliyetçi bir kimlikle karşımıza çıkmıştır.

rağmen, soylu sınıfın siyasi ve maddi çıkarlarını korumak adına ihtilal hareketlerine destek olması ihtilalcileri cesaretlendirmiştir (Güngörmüş, 2002: 18). Bu nedenle Habsburglar, reform hareketlerinin önde gelen isimlerini ve halk arasında ünlenen Lajos Kossuth'u hapse atmışlardır (Baştav, 2003: 66-67; Duran ve Köse, 2017: 295). Aşamalı dönüşümü savunan Szénchenyi'nin aksine, derin ve köklü değişiklikler isteyen Kossuth'un liderliğinde radikalleşen gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır (Fador, 2002: 46).

Kossuth ve destekçileri bir program ortaya koymuşlardır. Parlamente'ya karşı sorumlu bir hükümet, dernek açma ve toplanma özgürlüğü, köylülere mülkiyet hakkı, soylulara verilen imtiyazların kaldırılması ve vergi yükümlülüğüne girmeleri, kanun önünde eşitlik, halkın temsiline dayalı seçim sistemi ve imparatorluk kapsamında anayasal devlet idaresi ortaya koydukları programın hedeflerini göstermektedir (Gümüş, 2010: 257).

1830-1848 İhtilalleri döneminde memleket sorunları artık gençlerin ilgi odağı olmaya başlamıştır. İsviçre ve Alman Üniversitelerinde liberal görüşlerinin temelini alan bu gençler çeşitli diller öğrenmiş ve dünyaya farklı bir bakış açısı kazanarak liberal görüşlerinin yaygınlaşmasını sağlamışlardır (Eckhart, 2010; aktaran Geniş, 2018: 115). Sandor Petofi, bu liberaller içinde değişimin en büyük destekçisi olmuştur ve onun gibi reformcuları, köylü reformcular takip ederek ihtilalin gerçekleşmesine katkı sağlamışlardır (Baştav, 2003: 69).

Bu süreçte 15 Mart 1848 tarihi hafızalarda oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Fador, 2002: 53). Milli bir şair olan Sandor Petofi'nin Ulusal Marşı seslendirmesi (Nazır, 2008: 23) ve halkın taleplerinin 12 madde halinde bildirilmesiyle, Macar Bağımsızlık Hareketi fiilen başlamıştır (Güngörmüş, 2002: 24; Namal, 2009: 45). 17 Mart 1848'de Habsburg İmparatoru V. Ferdinand talepleri karşılamak durumunda kalmış ve Macaristan ile aralarında sadece imparatorun ortak olması şartıyla "Şahsi Birlik" kurulması kararlaştırılmıştır (Turan, 2015: 368). Kont Batthyany başkanlığında, Kossuth'un Maliye Bakanı olarak yer aldığı Macar Kabinesi kurulmuştur (Duran ve Köse, 2017: 295; Nazır, 2008: 23). Fakat, Ferdinand'ın Hırvat bir milliyetçi olan Joseph Jellacsics'i Macaristan'a komutan olarak ataması pişmanlığının bir göstergesi olmuştur (Eckhart, 1949; aktaran Gümüş, 2010: 257; Nazır, 2016: 15). Jellacsics, Macarların aleyhine hareket etmiş, uzlaşmacı girişimlerden uzak durarak sert tedbirler uygulamıştır (Eckhart, 1949; aktaran Gümüş, 2010: 257). 29 Mayıs 1848'de Hırvatistan'ı Macaristan'dan ayırarak Avusturya'nın beklediği hamlelerden birini gerçekleştirmiştir. Bunun yanında, Sırlar ve Rumenler Macaristan ile birlik olmayı reddederek, Avusturya'ya bağımlılıklarını ilan etmişlerdir (Nazır, 2016: 15).

Bu gelişmelerin sonucunda, Macar halkının itibarının korunması, kendi kaderini kendi tayin etmesi gerekliliği düşüncesiyle, 200.000 kişilik bir savunma ordusu ve Kossuth'un

başkanlığında bir müdafaa komitesi kurulmuştur (Baştav, 2003: 77; Eckhart, 1949; aktaran Gümüş, 2010: 257; Namal, 2009: 46). Eylül 1848’de Hırvat kuvvetlerinin Macaristan’ı işgal etmesiyle ulusal bir ordunun gerekliliğinin önemi daha da anlaşılmıştır. İşgalden sonra, Batthyany görevini bırakmış ve geçici hükümetin başına Kossuth getirilmiştir (Nazır, 2008: 23-24). Macarlar, işgal kuvvetlerini kısa bir zaman içerisinde ülkeden çıkarmayı başarmışlardır.

V. Ferdinand’ın Aralık 1848’de I. Dünya Savaşı’na kadar yerini muhafaza edecek olan yeğeni Franz Joseph için tahttan feragat etmesiyle azınlık ayaklanmalarına karşı sert tedbirler alınmaya devam edilmiştir (Turan, 2015: 368). Joseph, anayasal değişikliklerle Macaristan’ı Avusturya’nın bir eyaleti durumuna getirmiş ve 1848 İhtilali ile Macaristan’ın karşılanmış olan taleplerine son vermiştir (Nazır, 2008: 23). Karşılık olarak, Avusturya’ya karşı girişilmiş olan mücadelenin daha da şiddetlenmesi sonucunda, 14 Nisan 1849’da Bağımsızlık Bildirisi kabul edilmiş; Kossuth’un kendisini Cumhurbaşkanı olarak ilan etmesiyle birlikte Habsburglarla bağların koparılmış olduğu ilan edilmiştir (Geniş, 2018: 116; Uçarol, 2019: 143).

Macarlar, başlangıçta Hırvat, Sırp ve Avusturya birliklerine karşı zaferler kazanmış olsalar bile bağımsızlık hareketleriyle mücadelede yetersiz kalan Avusturya (Nazır, 2016: 24), liberal ve milliyetçi ayaklanmalara karşı duran Rus Çarı I. Nikola’nın isyanın Polonya’ya yayılmasından endişe duymasından faydalanarak yardım istemiştir (Turan, 2015: 368; Duran ve Köse, 2017: 296). Rusya, Macar ordusu içindeki Polonyalıların karşı bir isyan başlatmalarının önünü alabilmek için (Nazır, 2008: 48) 150.000 kişilik bir ordu göndermiş ve Avusturya büyük bir üstünlük sağlayarak Macar direnişini kırmıştır (Turan, 2015: 368; Namal, 2009: 48; Nazır, 2016: 25). Avrupa ve İngiltere’den yardım isteğinin karşılık bulmaması Avusturya ve Rus ittifakına karşı Macarları çaresiz bırakmış ve birlikleri gerilemeye başlamıştır (Nazır, 2008: 49-52). 9 Ağustos 1849’da Temeşvar’da Rusya ve Avusturya ittifak kuvvetlerinin “kanlı bir katliam” gerçekleştirmesiyle Macar Bağımsızlık Hareketi bastırılmıştır (Armaoğlu, 2017: 173; Güngörmüş, 2002: 28; Turan, 2015: 368). Hareketin başarısızlıkla sonuçlanmasında, çok uluslu yapısı içerisinde imparatorluğa sadakatle bağlı olan bazı azınlıkların ayaklanmaları bastırmada kullanılıyor olmasıyla birlikte serflerin ve soyluların anlaşmazlığa düşmesi ve askeri birliklerin savaş sırasında taraf değiştirmesi etkili olmuştur.

Diğer taraftan, Macar Bağımsızlık Hareketlerinin Rusya’nın Balkanlara olan ilgisi sebebiyle dikkatini çekmesinin yanında, Osmanlı mülkü olan Eflak-Boğdan’ın Macaristan’a yakın olması nedeniyle Osmanlılar için de önem teşkil etmiştir. Eflak-Boğdan’da bir isyan hareketinin başlaması, Rusya’nın buraya müdahalesi için bir imkân yaratmış olacaktır.

Dolayısıyla, Macaristan bağımsızlık mücadelesi Avusturya'yı olduğu kadar Osmanlı'yı da oldukça ilgilendirmiştir.⁵

9 Haziran 1848'de, korkulduğu gibi isyan Eflak-Boğdan'a sıçramış (Berindei, 2002: 134); Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu Eflak-Boğdan'a asker çıkarmıştır (Refik, 1341; aktaran Gümüş, 2010: 259). Rusya, bu hamle için Macarların bağımsızlık mücadelesinde Avusturya'yı zora sokmasından yararlanmıştı. Avusturya, böyle bir durumda Rusya'dan yardım istemek zorunda kalmış ve Rusya'nın, Eflak-Boğdan'a asker çıkarabilmesi için gerekli olan fırsat ortaya çıkmıştır.⁶ Rusya'nın amacının farkında olan Osmanlı, başlangıçta Macarların zaferine katkı sağlayacak herhangi bir silah ve cephane yardımından kaçınmıştır. Ancak, Eflak-Boğdan üzerinde Rusya tehdidinin artmasıyla birlikte sürece dahil olmak durumunda kalmıştır (Kurat, 1967: 454). Osmanlı İmparatorluğu, isyanın ilerleyen zamanlarında ihtilalcilere Macaristan ile sınır komşusu olan eyaletlerinden silah tedarikinde bulunmuştur. İsyanın bastırılması sonrasında, bağımsızlık mücadelesi verenlere kapılarını kapatmamış ve mümkün olan her türlü yardımı sağlamıştır (Duran ve Köse, 2017: 300). Sonuç itibarıyla, Temeşvar yenilgisinden sonra Macar bağımsızlığı için mücadele verenler Macarlar, Polonyalılar ve İtalyanlar olmak üzere Osmanlı'ya sığınmışlardır (Duran ve Köse, 2017: 296, 300). Osmanlı'ya sığınma taleplerinin sebebi, öldürülme ve hapsedilme korkusunun yanında imparatorluğun desteğiyle Macaristan'ı işgalden kurtarabilme hayali olmuştur (Nazır, 2002: 814).

Bu çalışma kapsamında sonraki bölümlerde, misafirperverliğin ve diplomasinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından nasıl uygulandığı ve uluslararası alanda uyguladığı politikaların nasıl algılandığı üzerinde durulacaktır. Sonrasında, ortaya konulan misafirperverliğin Derrida ve Kant'ın yaptığı tanımlamalar çerçevesinde hangi yönde şekillenmiş olduğunun değerlendirmesi yapılacaktır.

3. Macar Mültecilerin Osmanlı İmparatorluğu'na Sığınması

3.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Mültecilere Yaklaşımı ve Misafirperverliği

Mültecilerin sığınma talebi diplomatik bir kriz yaratmış olsa da Rusya ve Avusturya'nın mültecilerin iadesi isteğini savaşımayı göze alarak geri çevirmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun göstermiş olduğu uluslararası bir insanlık dersi olarak değerlendirilebilir (Nazır, 2008: 79; Nazır, 2002: 815). Ancak, Osmanlı meydana çıkabilecek bir savaş yanlısı da olmamıştır

⁵1829 yılından itibaren Eflâk Boğdan Osmanlı Devleti'nin Rusya'yla imzaladığı Edirne Anlaşması mucibince, Osmanlı hakimiyetinde Rus korumasında idi (Berindei, 2002: 133). Rusya, Edirne Muahedesinin (1829) V. Maddesini bahane ederek garnizonlarını Memleketey'ne sevk etmişti. Bu maddeye göre, Eflak ve Boğdan Beylikleri Osmanlı İmparatorluğu himayesinde ve bu durum Rusya'nın garantisi altındadır (Kurat, 1967: 453).

⁶Fakat Rusya, Macarların başarı kazanması halinde Polonya'nın da Rus aleyhinde harekete geçmesinden çekiniyordu. Bu durumda duruma hâkim olma şansını yakalayamayabilirdi (Kurat, 1967: 454).

(Armaoğlu, 2017: 174). İmparatorluk, yüzyıllar boyunca politik amaçla kendisinden yardım ve sığınma talebinde bulunanları geri çevirmemeyi uluslararası alanda sorunlar yaşamasına sebep olmasına rağmen bir devlet geleneği haline dönüştürmüştür (Armaoğlu, 2017: 80). Bu dönemde de aralarında üst düzey general ve subayların yer aldığı, Macar ve onlara yardım eden Lehlerden oluşan mülteci kafilesine kapılarını kapatmamıştır (Refik, 1341; Saydam, 1997; aktaran Gümüş, 2010: 260). Rusya ve Avusturya'nın iade taleplerini belirttikleri uyarı niteliğindeki iki notayı Osmanlı'nın olumsuz cevaplamaı uluslararası arası bir kriz yaratarak meseleyi "Macar Mülteciler Meselesi" haline getirmiştir (Feyzioğlu, 2006: 52). Avrupa'da Osmanlı'ya karşı oluşan olumsuz imajın değiştirilmesini amaçlayan Mustafa Reşid Paşa, sığınma talebinde bulunan mültecileri kabul etmenin iyi bir fırsat olduğunu düşünmüştür. Bağımsızlık mücadelesinde Lajos Kossuth ve Jozef Bem gibi önemli şahsiyetlerin içinde yer aldığı bu sığınmacıları himaye etmek, özgürlüğün savunucusu rolünü ortaya çıkaracaktı (Duran ve Köse, 2017: 303-304). Dolayısıyla, Mustafa Reşit Paşa şu sözleriyle Rusya ve Avusturya'nın iade taleplerine şiddetle karşı olduğunu göstererek Sultan Abdülmecid'i de mültecilerin geri iade edilmemesi konusunda ikna etmiştir (Saylan, 2013: 115; Nazır, 2002: 813).

...sığınan insanları geri vermek, onları cellada teslim etmekten farksızdır. Böyle bir tutum, asırlar boyu misafirperverliği ile bilinen Osmanlı İmparatorluğu'na yakışmazdı. Rusya'nın mültecileri bu kadar ısrarla geri istemesi, sadece cezalandırma arzusu ile açıklanamaz. Asıl sebep, mültecilerin iadesi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun onurunu kırmak ve Bâbîâli'yi istediği şekilde yönlendirebileceğini Avrupa'ya ve Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimlere gösterebilmektir (Armaoğlu, 2017: 82-84).

Mültecilerin büyük hayranlığını kazanan Sultan Abdülmecid'in "Tacımı veririm, tahtımı veririm, ülkeme sığınanları asla vermem." (Namal, 2009: 56) sözleri İngiltere ve Fransa gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin de ilgisini çekmiş, mültecilerin misafirperverlik ile karşılanması batı kamuoyunda Osmanlı'ya sempati duyulmasına neden olmuştur (Nazır, 2008: 81-82). Amerikan Başkanı Zachary Taylor'ın "Sultanınız mültecilere gösterdiği misafirperverlik ve üstün hoşgörölü tavrıyla Amerikan halkının ve bütün aydın ülkelerin sempatisini kazanmıştır." ifadesi ortaya çıkan sempatinin göstergesi olmuştur (Nazır, 2008: 11).

Bu misafirperverliğin altında yatan temel nedenlerden biri, Macar halkının, Hristiyan olarak farklı bir dini kimliğe sahip olsalar dahi Kanuni Dönemi'nden gelen tarihi bağların iki milleti birbirine bağlamış olduğunu ve bu bağlar sebebiyle ırksal olarak benzer olduklarını düşünmeleri olmuştur (Armaoğlu, 2017: 173). İki devlet arasında 15. ve 16. yüzyıllar arasında siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler önemini kaybetmeden devam etmiştir (Duran ve Köse, 2017: 299). Macarların Osmanlı hakimiyeti altında bulunduğu 150 yıllık dönemde tarımsal faaliyetleri gelişmiş, Osmanlı denetiminde bulunan ticari ulaşım yolları sayesinde tüccarların

emniyetinin sağlanıyor oluşu ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştur (Duran ve Köse, 2017: 299).

Bu bağlamda, tarihselliği bir yumuşak güç unsuru olarak değerlendirebiliriz. Kötü imajın temizlenmesi yönünde yaşanan gelişmelerin fırsat olarak değerlendirilmesi, bu doğrultuda gösterilen misafirperverlik, uluslararası alanda bir yumuşak güç unsuru olarak önem teşkil etmektedir. Ayrıca, Osmanlı'nın bölgede güçlü bir Avusturya yerine kendilerine müttefik olabilecek Macaristan'ın varlığını tercih ediyor olması siyasi bir sebep olarak sayılabilir (Nazır, 2016: 39; Uçarol, 2019: 226).

3.2. Macar Mültecilerin Osmanlı İmparatorluğu'na İlticası

23 Temmuz 1849'da 36'sı subay 1120 kişilik bir kabile Eflak'ın Kinin mevkiinden Osmanlı topraklarına giriş yapmışlardır (Duran ve Köse, 2017: 302; Tashnadi, 2001: 74; Turan, 2015: 369). Bağımsızlık hareketinin liderleri ve yüksek rütbeli subaylar Keçecizade Fuat Paşa aracılığıyla güvenli eyaletlere yerleştirilmişlerdir (Namal, 2009: 54; Turan, 2015: 369). 16 Ağustos 1849'da Meclis-i Mahsus görüşmelerinde Osmanlı'ya sığınan mültecilerin tamamen silahsızlandırılması şartıyla Rusya ve Avusturya'ya iade edilmeyecekleri kararlaştırılmıştır (Nazır, 2016: 42).

Osmanlı'nın ilk hamlesi, dışarıdan gelen baskıları bertaraf edebilmek için mültecilerin din değiştirerek Osmanlı tebaası olmaları gerekliliğini vurgulaması olmuş ve birçok mülteci bu gerekliliği yerine getirerek ordu içinde önemli yerlere gelmişlerdir (Uçarol, 2019: 226). Ordu içerisinde yer bulan önemli isimlerden biri, Macarlara mücadelelerinde büyük destek sağlamış olan Polonyalı Joseph Bem'dir (Turan, 2015: 369). Ruslara karşı savaşabilme ihtimaliyle Müslümanlığı seçerek Murat Paşa adını almış, Müslüman olan diğer yüksek rütbeli Macar askerleri gibi Osmanlı ordusuna katılmıştır (Namal, 2009: 56-57). Richard Guyon Hurşit Paşa, Kmety ise İsmail Paşa ismini alarak Osmanlı ordusunda yer bulmuşlardır. Bu önemli şahıslarla beraber Zamowinski, Sobieszcanski, Wilkoszewski gibi generaller de Müslümanlığa geçmeden Osmanlı ordusuna hizmet etmişlerdir (Ortaylı, 2014a: 29). Buradaki önemli husus, saraydan, din değiştirip Müslüman olarak Osmanlı ordusu ve diğer kurumlar içinde görevlendirilecek mültecilere nasıl davranılması gerektiği ile ilgili talimatlar gönderilmiş, din değiştirmenin gerekliliklerini anlatılmasının yanında baskı yapılmaması ve kendi tercihlerine bırakılması gerektiği deklare edilmiştir. Kendi özgür iradeleriyle din değiştirmek isteyenlere izin verilmiştir. Ancak, amaçları Murat Paşa gibi önemli şahsiyetlerin yanına varmak olan ve bu nedenle Müslümanlığı bir araç olarak kullanan mültecilerin din değiştirmelerine engel olmak istenilmiştir (Gümüş, 2010: 274).

Temeşvar mağlubiyetinden sonra Kossuth, komutayı daha sonra Rusya'ya teslim bayrağı çekecek olan Görgei'ye bırakmış ve Macaristan'dan ayrılmıştır (Duran ve Köse, 2017: 296). Aldığı ağır yenilgiden sonra Kossuth, Sultan Abdülmecid'e sığınma talebini belirten bir mektup yazarak, Osmanlı'ya iltica etmiştir (Nazır, 2016: 54-55; Nazır, 2002: 814). Macaristan'dan Osmanlı'ya sığınmak için gelen yüksek rütbeli subaylar orduya büyük katkılar sağlamıştır. Rusya ve Avusturya'ya karşı savaşmayı göze almış, gönüllü askerlerden oluşan bir ordu meydana gelmiştir (Ortaylı, 2014b: 57).

Şu hususu belirtmek gerekir ki, Avrupa'nın askeri kabiliyetine sahip askerlerin yanında gelen mültecilerin içinde bilgi ve deneyim sahibi mühendis, kimyager, yazarlar ve doktorların da yer alması ilticaların beyin göçü olarak değerlendirilmesine kapı açan tarihsel bir gelişmedir (Gümüş, 2015: 363).

Osmanlı hakimiyetine sığınmayı tercih edenler sadece yukarıda adı geçenlerle sınırlı değildir. Osmanlı'ya sığınan binlerce kişi Türkler tarafından kabul görmüşlerdir. Sunulan hoşgörü ve misafirperverliği, Avrupa'ya Osmanlı askeri sistemini tanıtmış olan Comte de Marsigli'nin ve sığınan mültecilerin genel fikirlerini yansıtan şu sözler ortaya koymaktadır:

Türkler hiçbir din farkı gözetmeksizin bütün yabancılara karşı son derece misafirperverdirler. Ana yollar civarındaki köylerde oturanlardan hali vakti yerinde olanlar öğleden evvel ve akşamüstü gezintiye çıkıp yolcu bulmaya çalışırlar. Eğer bulacak olursa evlerine davet ederler ve hatta çok defa misafirin hangi evde ağırlanacağını tayin ederken kavgaya tutuşurlar (Nazır, 2008: 16).

Pek çok Hristiyan halkı bizim vatanımızdan ayrı düşmemize ilgisizlikle bakarken ve hatta bazıları kanlı av köpeklerinin din değiştiren kölelere yaptığı gibi bizi öldürmek için peşimize düşerken, sadece pagan olarak adlandırılan Türk milleti bize sığınak verdi. Sadece açlıktan ölenlere yiyecek ve çıplak olanlara da giyecek vererek değil, sadece bizim sınır dışı edilmemizi isteyen güçlere karşı masraflı bir savaşa girmeye hazır olarak değil, fakat aynı zamanda düşünceli olup bizim vatansız olduğumuzu bize unutturmaya çalışarak (Csorba, 2002: 810).

4. Macar Mülteciler Meselesi ve Diplomasi Mücadelesi

14 Ağustos 1849'da Avusturya Büyükelçisi Stürmer, mültecilerin iadesi için Belgrad Anlaşması'nın 18. maddesine⁷ dayanarak nota vermiştir (Csorba, 2002: 805; Turan, 2015: 369; Saydam, 1995 ve 1997; aktaran Gümüş, 2007: 20). Osmanlı İmparatorluğu, uyarı niteliğindeki notada, geçmişte yapılmış olan anlaşmalardan doğan yükümlülükleri olduğu ve mültecileri iade etmediği takdirde tüm diplomatik ilişkilerin kesileceği yönünde tehdit edilmekteydi (Hermann, 2003: 82). Rus Büyükelçisi Titof da aynı tehdit ile bağımsızlık mücadelesinin destekçileri olan ve Macarlarla birlikte Osmanlı'ya sığınan Lehlerin iadesi (Turan, 2015: 369) için 16 Ağustos

⁷ Rusya'nın mültecileri iade konusundaki iddialarının dayanağı olan Belgrad Anlaşması'nın 18. maddesinde, mültecilerin iade edilmesi tabiri bulunmamakta, sadece kabul ve himaye olunmaması ifadesi yer almaktadır. Zirâ geri verilmesi durumu olduğunu düşünsek bile, bu şartın bizzat Avusturya tarafından Bosna'da çıkan isyanların reisi Hüseyin Kaptan ile taraftarları ve Yunan İsyanında başrol oynayan İpsilanti gibi kişileri iade etmemekle Avusturya tarafından çiğnendiği görülecektir (Saydam, 1995 ve 1997; aktaran Gümüş, 2007: 20).

1849'da Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 2. maddesine⁸ dayanarak nota vermiştir (Öztürk, 1998: 81). Rusya ve Avusturya'nın baskısına rağmen, mültecilerin sürgün, işkence ve idam gibi cezalandırılmalarına maruz bırakılmayacağı ve iade edilmemeleri yönündeki kararlılık sürdürülmüştür (Öztürk, 1998: 84). Her geçen gün sığınan mülteci sayısı artış göstermiş, bağımsızlık mücadelesi veren askerler dışında kadınlar, çocuklar ve nitelikli insan gücünün yer aldığı mülteci sayısı 5000 civarını bulmuştur (Hermann, 2003: 87).

Bu gelişmeler karşısında Osmanlı'nın diplomasi araçlarını devreye sokması gerekmiştir. Mültecileri iade edip itibarını sarsmak istememiş, aynı zamanda Rusya ve Avusturya ile büyük bir siyasi krize neden olmadan sorunun çözülmesi gerektiğini düşünmüştür. Bulunduğu dönemde, artık eski gücünü muhafaza edememiş bir devlet konumunda bulunduğundan, diplomatik açıdan güç kazanmak ve bir güç dengesi yaratabilmek adına İngiltere ve Fransa ile temaslarda bulunmuştur (Nazır, 2008: 88). Bu sürede "Fevkalede Muharras Büyükelçi" sıfatıyla Fuad Efendi Bükreş ve St. Petersburg'a gönderilmiş ve yaşanan diplomatik krizin seyrini değiştiren adımlar atılmıştır (Nazır, 2008: 90).

Osmanlı, Fuad Efendi'yi yakın temaslarda bulunması için elçi olarak göndererek Rusya ve Avusturya'nın iade taleplerini kabul etmemesi durumunda savaş ihtimalinin ne ölçüde olduğunu öğrenmek ve ikili temaslarda bulunana kadar geçen sürede Fransa ve İngiltere'den gelecek olan tavırla politika belirlemek istemiştir. Alacağı tavrın belirleyici unsuru olan İngiltere ve Fransa'dan gelen destek haberleriyle, izleyeceği politikada kararlı bir duruş sergilemeye başlamıştır (Gümüş, 2007: 27-28). İngiltere'nin savaş ihtimaline karşılık 200.000 kişilik donanmayı (Turan, 2015: 370; Onur, 1964; aktaran Gümüş, 2010: 266) Çanakkale'de konuşlandırabileceği ve Fransa'nın da aynı tutum içerisinde olduğunu bildirmesi Avusturya ve Rusya'nın geri adım atmasına sebep olmuştur (Namal, 2009: 72). Diplomatik faaliyetler sonucunda Avusturya ve Rusya'nın ortaya koyduğu ılımlı yaklaşımın diğer bir sebebi, göstermiş olduğu misafirperverlikle Avrupa'nın sempatisini kazandıran etkin bir kamuoyunun ortaya çıkmış olmasıdır (Önen, 2005: 34).

24 Ekim 1949'da Rus Büyükelçisi Titof tarafından verilen notada, sunulan şartların kabulü halinde, Osmanlı ile diplomatik ilişkilerin yeniden başlamasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Şartlardan biri, Rusya vatandaşı olan tüm Polonyalıların sahip oldukları herhangi bir devlet pasaportu dikkate alınmaksızın Rus elçisinin bilgisi dahilinde sınır dışı edilmeleridir (Refik; 1341; aktaran Gümüş, 2010: 268). Bu şart, Osmanlı tarafından reddedilmiştir.

⁸Avusturya'nın Belgrad Anlaşması'nda olduğu gibi Rusya'nın taleplerinin de Küçük Kaynarca Anlaşması'na uygun olduğunu kabul edelim. Rusya da Battal Paşa, Tayyar Paşa, Ramiz Paşa, Sirozlu Yusuf Paşa, Köse Ahmed Efendi, Yılıkoğlu, Mavro, Kordato, Ipsilanti ve Sucu Mihail gibi kişileri iade etmemekle anlaşmanın ilgili hükmünü çiğnemiş oluyordu. Bu cepheden bakıldığında Rusya'nın da taleplerinde bir haklılık görünmüyordu (Gümüş, 2007: 21).

Bağımsızlık mücadelesinde yer alsın ya da almasın Osmanlı topraklarında bulunan bütün Polonyalıları kapsadığı için kabul görmeyen bu şartın, “Macar Bağımsızlık Mücadelesine Katılanlar” (Gümüş, 2010: 268) ifadesi olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Rusya’nın şartlarından bir diğeri; Rusya vatandaşlığına ve Rusya’nın izni dışında başka bir ülkenin pasaportuna sahip olan Polonyalıların karşı faaliyetlerde bulunmaları durumunda, sınır dışı edilmeleri için sonradan vatandaşlığına geçtikleri devletlerle anlaşma yoluna gidileceğinin taahhüt edilmesidir (Refik, 1341; aktaran Gümüş, 2010: 268). Taahhüt edilmesi gereken diğer bir şart ise, din değiştirip Müslüman olan Polonyalıların Diyarbakır’da tutulmasıdır (Refik, 1341; aktaran Gümüş, 2010: 268). Müzakereler sonunda, Diyarbakır’ın mülteciler için elverişli olmadığına karar verilmiş, din değiştiren mülteciler Halep’e yerleştirilmişlerdir (Refik, 1341; aktaran Gümüş, 2010: 274).

Diğer taraftan, Avusturya Büyükelçisi Stürmer, 5 Kasım 1849’da Dışişleri Bakanı görevinde bulunan Ali Paşa’ya ilişkilerin yeniden başlaması için mültecilerin iade taleplerinden vazgeçtiklerini bildirmiştir (Saydam, 1997; aktaran Gümüş 2010: 269). Bununla beraber bir isim listesi verilmiş, bu isimlerin kontrol altında tutulması talep edilmiştir (Nazır, 2002: 817). Avusturya’nın vermiş olduğu notada; Kütahya’da zorunlu ikamet edecek olan liderlerin isimlerinin iletileceği, iki aylık süre zarfında unutulmuş kişilerin isimlerinin listeye eklenmesinin taahhüt edilmesi ve mültecilerin güvenliğinin Osmanlı tarafından sağlanacağı bildirilmiştir (Refik; 1341; aktaran Gümüş, 2010: 270). Bunun yanında, Avusturya’da gerekli tüm tedbirler alınıp asayiş sağlandıktan sonra mültecilerin serbest bırakılabileceği ifade edilmiş olsa da diplomatik ilişkilerin yeniden tesisi için iki devletin onayı olmadan mültecilerin serbest bırakılmayacağı deklare edilmiştir (Refik; 1341; aktaran Gümüş, 2010: 270). Ayrıca, din değiştirip Müslüman olan mültecilerin güvenliklerinin sağlanması koşuluyla başka bir yere gönderilebileceği de notada yer almıştır (Refik; 1341; aktaran Gümüş, 2010: 270).

Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya’nın da verdiği notada anlaşmazlığa düşmüştür. Ancak, diplomatik ilişkilerin bir an önce normalleşmesi adına bazı tavizlerle birlikte yeni şartlar Stürmer’e takdim edilmiştir. Avusturya tarafından kabul edilen yeni şartlara göre; mültecilerin serbest bırakılmasının Osmanlı’nın iradesinde olması, Avusturya’nın bilgilendirilmesi kararlaştırılmıştır (Saydam, 1995 ve 1997; aktaran Gümüş, 2010: 270-271). Din değiştirenlerin Halep’e yerleştirilmesi, gitmek istemeyenlerin İstanbul ve Avusturya’ya yakın bir konumda istihdam edilmeyeceğinin taahhüdünün verilmesi karara bağlanmıştır (Saydam, 1995 ve 1997; aktaran Gümüş, 2010: 270-271). Mültecilerin herhangi bir karşı faaliyette bulunamayacakları zamana kadar denetim altında tutulması ve son olarak Avusturya Elçiliği tarafından verilecek

olan isim listesinin iki ay süreyle açık tutulması, listede yer almayanların diğer mülteciler gibi kabul edilmesi kararlaştırılmıştır (Saydam, 1995 ve 1997; aktaran Gümüş, 2010: 270-271).

Genel olarak iki ülkeyle yapılan anlaşmalar sonucunda, mültecilere liderlik edenlerin Avusturya ve Rusya'ya karşı faaliyetlerde bulunmasını engelleyecek şekilde Balkanlar'dan uzakta ikameti sağlanmıştır. Bu doğrultuda, Kossuth ile Kütahya'ya gönderilen Hristiyan mülteciler, Jozef Bem ile Halep'e gönderilen Müslüman mülteciler, Malta Adasına gönderilen mülteciler ve Osmanlı yönetiminde görev almak ya da çeşitli Avrupa ülkelerine gitmek üzere Şumnu'da kalan mülteciler olarak yerleşimleri sağlanmıştır (Duran ve Köse, 2017: 304; Gümüş, 2010: 271; Nazır, 2016: 81). Kossuth'un liderlik ettiği Kütahya'ya yerleştirilen mültecilere sağlanan 100.000 kuruş tahsisatla kalacakları kışlanın eksikleri giderilmiş ve Kossuth ve ailesi Asakir-i Nizamiye Kışlası'nın büyük dairesine yerleştirilmiştir (Geniş, 2018: 121; Nazır, 2016: 349). Kossuth mücadele sevdasıyla yeni bir özgürlük savaşında tekrar lider olma hayaliyle günlerini sürdürmüştür (Csorba, 2002: 810). Osmanlı'nın sunduğu misafirperverlikten duyduğu memnuniyeti "Padişah Hazretlerinin asaleti ve zat-ı alinizin yüce duyguları, bilgeliğiyle yönetilen hükümetinizin cömert politikası sayesinde, mutsuzluğun acılarını hafifleten bir güvenin telkin edildiği Türkiye'ye sığınmış bulunmaktayım." sözleriyle Mustafa Reşid Paşa'ya yazdığı mektupta dile getirmiştir (Duran ve Köse, 2017: 304). Bunun yanında, Osmanlı'ya sığınmış olanların Amerika'ya kabul edilmesi için sözü geçen kesimlere mektuplar yollamıştır (Nazır, 2002: 81). Kossuth, 1849 yılında tuğgeneralliğe yükseltilmiş olduğu Bulharyn'den askeri dersler almış olsa da yaşadıklarından öğrendiği ile bağımsız bir Macar Devleti'nin kurulabilmesi için öncelikle büyük devletlerin içinde bulunduğu çıkar çatışmalarının sonlandırılmış olması gerekliliğinin de farkına varmıştır (Hermann, 2003: 88-89).

Osmanlı İmparatorluğu mültecileri topraklarında barındırdığı dönemde Avusturya ve Rusya ile mültecilerin serbest kalabilmesi için anlaşmazlıklara düşmüş olsa da özellikle İngiltere ve Fransa'nın desteğiyle üzerindeki yükü hafifletmek adına mücadele etmiştir. Bu diplomasi mücadelesinde, Amerika mültecilerin serbest kalmaları durumunda ülkelerine girişlerine izin vereceklerini bildirmiştir (Nazır, 2016: 322). Bu mücadele sonunda, Avusturya ile yapılan anlaşmayla 69 mültecinin Kütahya'dan ayrılmasına izin verilmiş, geriye kalan 51 mültecinin Avusturya'dan gelen notaya rağmen serbest kalacağı bildirilmiştir (Nazır, 2016: 317, 327). Kütahya'da 17 ay kalan mülteciler, Mississippi adlı savaş gemisiyle Türk topraklarından ayrılmışlardır (Herman, 2003: 92).

Halep'e yerleştirilen ve dinini değiştirmiş olan mültecilerin içinde Polonyalıların bulunması ve Rusya aleyhine faaliyetlerde bulunabilecekleri endişesi, gerçekleştirmelerinin zor

olduğu bir bölgeye yerleştirilmeleri kararıyla dinmiş, Rusya'nın iade talebinden vazgeçmesini sağlamıştır (Nazır, 2016: 406; Gümüş, 2010: 273-274). Müslümanlığa geçmiş olan asker kökenli mültecilere rütbeler verilerek maaş bağlanmıştır (Gümüş, 2010: 275). Bu meselenin çözümünde etkili olan temel unsurlardan biri Küçük Kaynarca Antlaşması'nın 2. maddesinde yer alan "...Devlet-i Aliyye'de din-i İslam ve Rusya Devleti'nde tanassur edenlerden ma'adasi asla bir bahane ile kabul ve himaye olunmaya..." hükmüdür (Gümüş, 2010: 273).

Yapılan anlaşmalarla, Rusya vatandaşı konumundaki Polonyalı mültecilerin de Malta'ya gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Kütahya ve Halep'e gönderilen önemli şahsiyetler ve mahiyetlerindeki mülteciler dışında toplam 130 kişi Malta'ya gönderilmiştir (Gümüş, 2007: 47 ve 2010: 275). Ayrıca, Macar Bağımsızlık Hareketi içinde yer alan ve Rusya vatandaşı olan herhangi bir Polonyalı'ya rastlanırsa sınır dışı edilmesi kararlaştırılmıştır (Gümüş, 2007: 47 ve 2010: 275). Son olarak, Avrupa'ya gitmek üzere Şumnu'da kalan mülteciler ise 4 ay sonra İngiltere'ye yerleşmişlerdir (Gümüş, 2007: 47 ve 2010: 275).

Sonuç

Mültecileri himaye etme kararı almasından itibaren Osmanlı İmparatorluğu, uluslararası hukuk normlarının yerine getirilmesi ve çıkan sorunlar karşısında sergilediği diplomasi ile takdir kazanmıştır. Tarihinin en zor şartları altında bulunmasına rağmen güçlü devletleri karşısına almayı göze alarak sahip olduğu devlet geleneğiyle mülteciler konusunda taviz vermemiş ve onların koruyuculuğunu üstlenmiştir. Politik hamlelerle uluslararası alanda imaj tazelemiş ve büyük bir kamuoyu oluşmasını sağlamıştır. Rusya ve Avusturya'dan gördüğü tüm baskılara rağmen savaş taraftarı olmasa da savaşı göze alabileceğini ve sergilediği dış politika hamleleriyle itibarının her şeyden üstün olduğunu göstermiştir (Sofuoğlu, 2001: 297-302; Gümüş, 2010: 276). Fuat Efendi, Rusya ile yapılan görüşmelerde göstermiş olduğu kararlılıkla meselenin Osmanlı İmparatorluğu'nun uygulamak istediği mülteci politikaları doğrultusunda çözüme kavuşturulmasında dikkat çeken isim olmuştur. Meselenin, Osmanlı İmparatorluğu'nun talep ettiği doğrultuda çözülmesi, İngiltere ve Fransa'nın desteğini alan Ali ve Reşit Paşaların incelikli bir diplomasi örneği sergilemeleriyle sağlanmıştır (Gümüş, 2007: 48). Osmanlı topraklarından ayrıldıktan sonra İngiltere'ye yerleşen Lajos Kossuth ve Osmanlı topraklarından ayrılan mülteciler, gösterilen misafirperverlik karşısında Türklere duydukları minnettarlığı, sevgi ve saygıyı gittikleri yerlerde verdikleri demeçlerle ifade etmişlerdir (Güngörmüş, 2002: 135). Mültecilerin bir kısmı ise, bir nevi borçlarını ödemek arzusuyla devlet bünyesindeki hizmetlere gönüllü olmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar boyunca kendisinden yardım talep eden, sığınanlara karşı etnik ve dinsel hiçbir ayırım gözetmeksizin kapılarını açmıştır. Aslında, dinsel, mezhepsel

ve etnik olarak çok çeşitli bir yapıya sahip olması sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun kendinden olmayana ortaya koyduğu bakış açısını olağan bir durum olarak değerlendirilmek mümkündür. Bu açıdan, Osmanlı'nın misafirperverliği, “herkese karşı misafirperverlik” boyutunda Derrida'nın her gelenin koşulsuz olarak kabul edilmesi gerekliliği olarak tanımladığı misafirperverlik kavramına yakın görülmektedir. Fakat, bunun kabul görebilmesi için Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu dönem dikkate alınmalıdır. Kuşkusuz, tüm dünyada takdir kazanan bir misafirperverlik göstermiş ve diploması izlemiş olsa da döneminde Batı'da kötü bir imaja sahip, yalnızlaşmış ve eskisi kadar sert güç araçlarına başvurabilecek konumda olmayan bir devlet söz konusudur. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu yaşanan süreci fırsata çevirmeye çalışmış ve içinde bulunduğu duruma göre taktik bir diploması sergilemiştir. Bu bağlamda, ortaya konulan diploması ile beraber misafirperverliği, dış politikada bir yumuşak güç aracı olarak kullanmaya başladığı görülmektedir. Sığınma talebinde bulunan kişilerin çoğunluklu olarak bağımsızlık mücadelesinde önderlik etmiş askeri ve siyasi kişilikler olması nedeniyle de Derrida'nın, Kant'ın misafirperverlik düşüncesi için yapmış olduğu “koşullu misafirperverlik” tanımında karşılık bulmaktadır.

Diğer taraftan, Osmanlı topraklarına kabul edilen mültecilerin genel itibarıyla nitelikli kişiler olması, başlangıçta bu düşünce doğrultusunda hareket edilmemiş olsa da Osmanlı İmparatorluğu'na hizmet edecek düzeyde olmaları ortaya konulan misafirperverliğin olması gerektiği boyutu göstermektedir. Bu doğrultuda, misafirperverliğin bir nevi araç olarak kullanılması, gelen kişilerin siyasi ve nitelikli kişiler olması durumu, görev, hak ve zorunluluk ile sınırlanmış olan “koşullu misafirperverlik” kavramını karşılar düzeydedir. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun mültecilerin iade edilmemesi durumunda savaş ihtimalinin ne boyutta olduğunu anlamaya çalışması ve Fransa-İngiltere cephesinden gelecek olan tavra göre bir politika belirlemiş olması, Derrida'nın “kayıtsız, şartsız misafirperverlik” tanımını karşılamamaktadır. Ancak, Kant'ın söylediği gelen yabancıların yaşamlarının tehlikede olması durumunda “koşulsuz misafirperverlik” gösterilmesi, Osmanlı devlet adamlarının söylemlerinde kendisine karşılık bulmaktadır. Sonuç olarak, 1848/49 Macar bağımsızlık hareketleri sırasında Osmanlı İmparatorluğunun göstermiş olduğu misafirperverliği Macarlar unutmamış, ilerleyen yıllarda Osmanlı-Macar ilişkilerinin olumlu şekilde sürmesine katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

- Armaoğlu, F. (2017). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
Baştav, Ş. (2003). *Türk-Macar Münasabetleri*. Ankara: Türk-Macar Dostluk Derneği Yay. No.5.
Benhabib, S. (2014). *Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar* (Çev. B. Akkıyal) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Berindei, D. (2002). Osmanlı Devleti ve Eflâk'taki 1848 İhtilâli. *XIII. Türk Tarih Kongresi (4-8 Ekim 1999)*, Cilt. III, Kısım I., 133-138, Ankara: Türk Tarih Kurumu. <https://drive.google.com/file/d/0B7liBn5XLsAfMmExR2ZHb1NleTQ/view>, Erişim Tarihi: 18.10.2024.
- Cesim, A. (2019). Immanuel Kant'ın Felsefi Görüşlerinin Uluslararası İlişkiler Disiplinine Yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, (2)1, 1-24. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsbder/issue/50221/647595>, Erişim Tarihi: 26.11.2025.
- Csorba, G. (2002). Macar Mültecileri (Çev. E. Hatıplı). *Türkler*, Cilt.12, 805-812. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. https://www.academia.edu/28649878/T%C3%BCrkler_-_Cilt_12.pdf, Erişim Tarihi: 02.12.2024.
- Çırakman, E. (2000). Levinas'ta Öteki ve Adalet: Eleştirel Bir Not. *Doğu Batı Düşünce Dergisi, Hukuk ve Adalet Üstüne*, (13)4, 179-199. https://benefisiar.org/wp-content/uploads/2017/12/Dogu_Bati_Sayi_13_Hukuk_ve_Adalet_ustune.pdf, Erişim Tarihi: 27.01.2025.
- Dağ, A. E. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, İstanbul: Anka Yayınları.
- Davison, R. H. (2000). The Modernization of Ottoman Diplomacy in The Tanzimat Period (M. Çev. B. Durdu). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 11, 449-460. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000464, Erişim Tarihi: 18.10.2024.
- Derrida, J. (2000). Hospitality. *Angelaki: Journal of Theoretical Humanities*, (5)3, s.3-18. <https://doi.org/10.1080/09697250020034706>, Erişim Tarihi: 14.10.2024.
- Derrida, J. (2012). Konuksev (-er/-mez-) lik. *Jacques Derrida ile Birlikte Pera Peras Poros* (Haz. Ö. Sözer ve F. Keskin) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- Direk, Z. (2005). *Başkalık Deneyimi: Kıta Avrupası Felsefesi Üzerine Denemeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Duran, A. ve Köse, İ. (2017). Lajos Kossuth ve Macar Mülteciler. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi (USAD)*, 6, 291-314, Konya: Selçuk Üniversitesi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usad/issue/39342/464646>, Erişim Tarihi: 01.12.2024.
- Düzcü, L. (2016). Korku ile Tedbir Arasında Bir İhtilâli İzlemek: 1848 İhtilâli ve Osmanlı Hükümeti. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 51-78. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/218891>, Erişim Tarihi: 26.12.2024.
- Ekchart, J. F. (1949), *Macaristan Tarihi*. (Çev. İ. Kafesoğlu) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ekchart, J. F. (2010), *Macaristan Tarihi*. (Çev. İ. Kafesoğlu) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Feyzioğlu, H. S. (2006). 1848 İhtilâlleri Sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkan ve Adalarda Aldığı Önlemler. *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(39), 49-64. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000217, Erişim Tarihi: 02.01.2025.
- Fador, P. (2002). Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında Macar Reform Hareketleri ve 1848-49 Devrimi. *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu*, C. İnal ve N. Güngörmüş (Ed.). Düz. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, 43-53, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü. <https://www.turkmacar.org.tr/ondokuzuncu-yuzyilin-ilk-yarisinda-macar-reform-hareketleri-ve-1848-49-devrimi/>, Erişim Tarihi: 27.10.2025
- Friese, H. (2009). The Limits of Hospitality. *Paragraph* 32(1), 51-68. <https://doi.org/10.3366/E0264833409000406>, Erişim Tarihi: 28.11.2024.
- Friese, H. (2010). The Limits of Hospitality: Political Philosophy, Undocumented Migration and The Local Arena. *European Journal of Social Theory*, 13(3), 323-341. <https://doi.org/10.1177/1368431010371755>, Erişim Tarihi: 28.11.2024.
- Geniş, K. C. (2018). 1848 Macar İhtilali ve Macar Mültecileri Meselesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi I. Dil ve Kültür Çalışmaları

- Öğrenci Sempozyumu Özel Sayısı, 113-130.
https://www.academia.edu/37578863/1848_Macar_%C4%B0htilali_ve_Macar_M%C3%BCltecileri_Meselesi, Erişim Tarihi: 27.01.2025.
- Girgin, K. (1994). *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Hariciye Tarihimiz*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Gönlübol, M. (1993). *Uluslararası Politika*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Griffiths, M., O'Callaghan, T. ve Roach, S. C. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* (Çev. Cesran) Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Gültekin, A. C. (2014). Bağışlanan Konukseverlik ve Konuksever Bağışlama: Derrida Felsefesi'nde Etik (Olanaksız) ve Politika (Olanaklı) İlişkisi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 13-34. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1908806>, Erişim Tarihi: 27.01.2025.
- Gümüş, M. (2007). *1848 İhtilalleri Sonrasında Osmanlı Devleti'ne Sığınan Leh ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri*. (YL Tezi), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara.
- Gümüş, M. (2010). Mülteciler Meselesi Örneğinde 19. Yüzyıl Türk Diplomasisi. *History Studies*, (2)2, 255-280. <http://www.historystudies.net/dergi/tar201512d9912.pdf>, Erişim Tarihi: 20.11.2024.
- Gümüş, M. (2015). Leh ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Devleti'ne Sığınması Beyin Göçü olarak Değerlendirilebilir mi? *Tarih Okulu Dergisi*, (8)23, 363-387. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh762>, Erişim Tarihi: 02.12.2024.
- Güngörmüş, N. (2002). Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi. *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu*, C. İnal ve N. Güngörmüş (Ed.), Düz. Macaristan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, 17-42, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü.
- Hetnal, A. A. (1986). The Polish Question During The Crimean War, 1853-1856, *Degree 1980*, Michigan: University Microfilms International.
- Hermann, R. (2003). *Lajos Kossuth ve 1848-1849 Yıllarında Macar Özgürlük Savaşı* (Çev. Y. Gülen) Budapeşte: Türk-Macar Dostluk Derneği Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2012). *Devrim Çağı* (Çev. S. Şener), Ankara: Dost Yayınevi.
- Kant, I. (1960). *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme* (Çev. Y. Abadan ve L. Meray), Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yay., No.113-95.
- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster <https://www.scribd.com/doc/312252043/Henry-Kissinger-Diplomacy-pdf>, Erişim Tarihi: 01.12.2024.
- Kodaman, T. ve Akçay, E. Y. (2010). Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117908>, Erişim Tarihi: 20.10.2024.
- Kurat, Y. T. (1967) Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi. *VI. Türk Tarih Kongresi (16-21 Ekim 1961)*, 451-459. Ankara: Türk Tarih Kurumu. <https://drive.google.com/file/d/0B7liBn5XLsAfdFV0NVFGLW5veVU/view>, Erişim Tarihi: 18.10.2024.
- Kutluoğlu, M. H. (1999). Tanzimat Dönemi Osmanlı Dış Politikası ve Diplomasisi. İ. Soysal (Ed.) *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, (ss. 79-95), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Lee, S. (2002). *Avrupa Tarihinden Kesitler, 1789-1980*, (Çev. Savaş Aktur), Ankara: Dost Kitabevi.
- Naas, M. (2006). Alors, qui êtes-vous? Jacques Derrida ve Konukseverlik Sorusu. *Cogito*, 47-48, 236-250. <https://www.academia.edu/45617367>, Erişim Tarihi: 20.10.2024.
- Namal, Y. (2009). *Türk-Macar İlişkileri*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- Nazır, B. (2002). Macar ve Polonyalı İhtilalcilerin Osmanlı Devleti'ne İlticası ve Diplomatik Kriz. *Türkler*, 12, 813-825.

- Nazır, B. (2008). *Osmanlı Misafirperverliği ve Avrupa'daki Yankıları*. İstanbul İTO Yayınları.
- Nazır, B. (2016). *Osmanlı'ya Sığınanlar-Macar ve Polonyalı Mülteciler*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Onur V. (1964). *Tanzimat Döneminin Unutulmaz ve Büyük Devlet Adamları*, İstanbul.
- Oral, S. (2003). *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ortaylı, İ. (2008). *Osmanlı'da Değişim ve Anayasal Rejim Sorunu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2014a). Avrupa'nın Ortasında 600 Yıllık Müttefik. *Atlas Tarih Dergisi*, 25, 22-31, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (2014b). *İmparatorluğun Son Nefesi Osmanlı'nın Yaşayan Mirası Cumhuriyet*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Önen, N. (2005). *İki Turan*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Öztürk, A. (1998), Macar Mültecileri Meselesi (1848-1849). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2)1, Ankara.
- Refik, A. (1341). Mülteciler Mes'elesine Dâir Fuat Efendi'nin Çar Birinci Nikola ile Mülakatı. *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, No.41, 10-11.
- Savaş, A. İ. (2007). *Osmanlı Diplomasisi*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Schott, R. M. (2009). Kant and Arendt on Hospitality. *Annual Review of Law and Ethics*, 17, 183-194.
- Saydam, A. (1997). Osmanlıların Siyasî ilticalara Bakışı Ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi. *Belleten*, LXI(231), 339-385.
- Saydam, A. (1995). Müslüman Olan Macar Mültecileri Meselesi. *Toplumsal Tarih*, (IV)24, 16-21.
- Saylan, K. (2013). Bir Mültecinin Balkan İzlenimleri (1849-1851). *History Studies, Special Issue On Balkan Wars*, (5)6, 113- 130. <https://www.historystudies.net/dergi/tar20151285c89.pdf>, Erişim Tarihi: 16.01.2025.
- Sofuoğlu, E. (2001). Abdülmecid ve Macar Mülteciler. *Tarih ve Toplum (Kasım 2001)*, 36(215), 297-302.
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Analizi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Şen, M. (2016). *Yurt Tutuştan Trianon'a Macaristan*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tashnadi, E. (2001). 18-19. Yüzyılda Osmanlı'da Macar Mültecileri. *Tarih ve Toplum*, 36(215), 71-75.
- Tepekaya, M. (2006). 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Kırım ve Kafkasya'dan Göç Hareketleri ve Saruhan (Manisa) Sancağı'na Göçler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, VI(2), 463-480.
- Timur, T. (2001). *Osmanlı Toplumsal Düzeni*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tok, Ş. (2019). Misafirperverlik ve Sınır Güvenliği Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Mültecilere Bakışı. *Uluslararası Güvenlik Kongresi (Kuram, Yöntem, Uygulama) Tam Metin Bildiri Kitabı*, Ankara: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
- Tuncer, H. (2006). *Küresel Diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Tuncer, H. (1996). *Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848)*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.
- Tunç, S. (2010). Konukseverlik: Hukukta ve Hukukun Ötesinde. *Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi: Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik Bildirileri*, 481-494. Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.
- Turan, N. S. (2015). *İmparatorluk ve Diplomasi-Osmanlı Diplomasisinin İzinde*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uçarol, R. (2019). *Siyasi Tarih (1789-1917)*. 1. Cilt. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Valdez, I. (2012). Perpetual What? Injury, Sovereignty and a Cosmopolitan View of Immigration. *Political Studies*, 60, 95-114.
- Westmoreland W. (2008). Interruptions: Derrida and Hospitality. *Kritike*, 2(1), 1-10. http://www.kritike.org/journal/issue_3/westmoreland_june2008.pdf, Erişim Tarihi: 16.11.2024.
- Yalçınkaya, M.A. (2003). Kurtuluşan Tanzimat'a Osmanlı Diplomasisi Tarihi Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatürü Dergisi*, 1(2), 423-489. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/651538>, Erişim Tarihi: 02.12.2004.

- Yeğenoğlu, M. (2016). *Avrupa'da İslam, Göçmenlik ve Konukseverlik*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yurdusev, A. N. ve Yurdusev, E. (1999). Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa Devletler Sistemine Girişi ve 1856 Paris Konferansı. İ. Soysal, (Ed). *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç* (ss. 137-149), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Cansu Çelenk Jahangiri %100 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Cansu Çelenk Jahangiri contributed 100% to the study.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: Ethics committee approval is not applicable to this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.